

การเชิดสิงโต: การแสดงในวัฒนธรรมจีนและกีฬาระดับนานาชาติ

Lion Dance: A Performance in a Traditional Chinese Culture and an International Sports Competition

ธัญรัช วิภัติภูมิประเทศ^{1*}
Thuntuch Viphatphumiprathes^{1*}

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายประวัติความเป็นมาของการเชิดสิงโตในวัฒนธรรมจีน และเพื่อนำเสนอการเชิดสิงโตในฐานะที่เป็นกีฬาระดับนานาชาติ จากการศึกษาเอกสารพบว่า การเชิดสิงโตเกิดขึ้นในราชสำนักในสมัยราชวงศ์ฮั่น (206 ปี ก่อน ค.ศ. – ค.ศ. 220) โดยมีการพัฒนาและเผยแพร่มาสู่ประชาชนในเวลาต่อมา ทั้งนี้ การเชิดสิงโตถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของจีนที่สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างศิลปะการแสดง ศิลปะการต่อสู้ กายกรรม และความเชื่อ การเชิดสิงโตแบ่งเป็น 2 ประเภทได้แก่ สิงโตเหนือ และสิงโตใต้ ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในแต่ละภาคของประเทศจีน นอกจากนี้ คนจีนโดยเฉพาะจากตอนใต้ของประเทศจีนที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้นำการเชิดสิงโตได้เข้ามาเผยแพร่จนเป็นที่นิยมในภูมิภาคดังกล่าวด้วย ปัจจุบัน การเชิดสิงโตได้พัฒนามาเป็นกีฬาระดับนานาชาติในลักษณะของการแข่งขันการเชิดสิงโตบนเสาดอกเหมย โดย “International Dragon and Lion Dance Federation” ได้สร้างกติกาที่ใช้ในการแข่งขันร่วมกันระหว่างประเทศต่างๆ การพัฒนาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรม กล่าวคือ เป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมการเชิดสิงโตกับกฎกติกาของกีฬาแบบสากลเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อสร้างมาตรฐานการเชิดสิงโตให้มีความเป็นสากลและเป็นที่ยอมรับร่วมกันระหว่างนานาชาติ และที่สำคัญคือ ยังทำให้วัฒนธรรมการเชิดสิงโตได้รับการอนุรักษ์สืบทอดต่อไป

คำสำคัญ: การเชิดสิงโต, วัฒนธรรมจีน, กีฬาระดับนานาชาติ

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 110/1-4 ถนนประชาชื่น เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

¹ Faculty of Arts, Dhurakij Pundit University, 110/1-4 Prachachuen Road, Laksi, Bangkok 10210, Thailand.

* ผู้นิพนธ์ประสานงาน ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (Corresponding author, e-mail): thuntuch.vip@dpu.ac.th, thuntuch18@hotmail.com

ABSTRACT

This article aims to elucidate the history of lion dance in a traditional Chinese culture and reveal the recent presence of this folk dance as an international sports competition. The literature suggests that the dance had originated in the Han Dynasty (206 BC – 220 AD), which then had a later development and involvement in public performance. Lion dance is recognized as a Chinese cultural heritage reflecting the combination of performing arts, martial arts, acrobatics, and belief. The two major types of lion dance are Chinese Northern Lion Dance (Peking/Beijing Lion Dance) and Chinese Southern Lion Dance (Cantonese Lion Dance). Basically, the classification is dependent on geographical features and cultures of each part of China, and it is southern Chinese emigrants to countries and other parts in Southeast Asia who make lion dance popular in the region. Lion Dance has recently developed as an international sports activity of the so-called Lion Dance on Plum Blossom Poles in which rules and regulations for worldwide competitions are standardized by International Dragon and Lion Dance Federation. Such development clearly portrays cross-cultural adaptation; it combines a traditional lion dance with universal rules and regulations of an international sports competition. This is to establish the standard of lion dance to become universal, be internationally acknowledged, and importantly, allow the preservation of this traditional Chinese culture for its next generations.

Key words: lion dance, Chinese culture, international sports competition

บทนำ

การแสดงพื้นบ้านถือเป็นภาพสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนหรือชุมชนอย่างไรก็ดี การแสดงบางประเภทในปัจจุบันโดยเฉพาะในเอเชียกำลังประสบกับปัญหาการถูกทอดทิ้งและกำลังเลือนหายไป (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2558) บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอการแสดงพื้นบ้านประเภทการเชิดสิงโต เพื่อเป็นการร่วมอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมจีนในฐานะที่ได้แพร่หลายไปสู่การเป็นวัฒนธรรมนานาชาติ

การเชิดสิงโตเป็นการแสดงรูปแบบหนึ่งในวัฒนธรรมจีน ซึ่งใช้ผู้แสดง 2 คนในชุดเชิด

สิงโต 1 ตัว โดยการแสดงเลียนแบบท่าทางหรือการเคลื่อนไหวของสิงโตประกอบกับจังหวะดนตรี การเชิดสิงโตใช้แสดงในช่วงวันตรุษจีน เทศกาลทางศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีของจีน รวมถึงการแสดงในโอกาสสำคัญอื่นๆ งานฉลองเปิดธุรกิจใหม่ งานแต่งงาน และงานต้อนรับแขก การแสดงดังกล่าวนี้ได้มีการแพร่หลายในประเทศต่างๆ ทั่วโลกตามการอพยพย้ายถิ่นของคนจีนและการขยายตัวของวัฒนธรรมจีน นอกจากนี้ การเชิดสิงโตยังได้รับการจัดให้เป็นหนึ่งในรายการ “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)” ของจีนใน

ปี ค.ศ. 2006 (Institute of Ethnic Literature, Chinese Academy of Social Sciences, 2010) ทั้งนี้ UNESCO (2012) ได้อธิบายว่า “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” นั้นหมายถึง ความรู้ และทักษะการแสดงออกทางวัฒนธรรมของบุคคล กลุ่มหรือชุมชนที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งและสามารถปรับปรุงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันได้ รวมถึงเป็นภาพสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น ประเพณี พิธีกรรม เทศกาล และศิลปะการแสดง ซึ่งในที่นี้หมายถึง ศิลปะการแสดงเชิดสิงโตในวัฒนธรรมจีน ปัจจุบัน การเชิดสิงโตมิได้เป็นเพียงแค่การแสดงออกทางวัฒนธรรมจีนในเทศกาลสำคัญเท่านั้น แต่ได้มีการพัฒนาไปสู่กีฬาโดยมีการแข่งขันในระดับนานาชาติด้วย

ประวัติความเป็นมาของการเชิดสิงโตในวัฒนธรรมจีน

การเชิดสิงโตได้เริ่มต้นขึ้นในสมัยราชวงศ์ฮั่น (206 ปี ก่อน ค.ศ. – ค.ศ. 220) (Mo, 2013) เมื่อชาวอินเดียและชาวตะวันออกกลางได้เดินทางเข้าสู่ประเทศจีนเพื่อค้าขายในเส้นทางสายไหม คนเหล่านี้พบว่า ในขณะที่นั้นไม่มีสิงโตในประเทศจีน จึงได้นำสิงโตอินเดียมาถวายแด่จักรพรรดิจีน และได้นำผู้ฝึกสิงโตมาฝึกสิงโตในประเทศจีน เพื่อฝึกและทำการแสดงสิงโตในราชสำนัก เหตุการณ์ดังกล่าวน่าจะเป็นที่มาของการแสดงการเชิดสิงโตในเวลาต่อมา ในสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618 - 907) พบว่ามีเพลง “Tai Ping Yue” (Music of Peace) ซึ่งใช้ประกอบการเชิดสิงโต การเชิดสิงโตในยุคนี้ใช้ผู้เชิด 2 คนที่แต่งกายด้วยชุดที่มีขนและมีลักษณะคล้ายสิงโต และมีอีก 2 คนที่ใช้เชือกและผ้าผืนยาวเล่นสนุกรอบๆ สิงโต ประวัติของการเชิดสิงโตในจีน บทความ

The Lion Arts (2012a) ได้อธิบายว่า สิงโตมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในประเทศจีน ถือว่าเป็นผู้พิทักษ์ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา ทั้งนี้พระพุทธศาสนาได้เผยแพร่มาสู่ประเทศจีนในช่วงของราชวงศ์ฉิน (211 ปีก่อน ค.ศ. - 206 ปีก่อน ค.ศ.) ราชวงศ์ฮั่น (206 ปีก่อน ค.ศ. – ค.ศ. 220) และราชวงศ์เว่ย (ค.ศ. 386 - 535) การเชิดสิงโตจึงน่าจะถือกำเนิดนับตั้งแต่นั้นไปต้นมา และได้กลายเป็นประเพณีของเทศกาลและโอกาสสำคัญ การเชิดสิงโตในราชสำนักในสมัยราชวงศ์ต่างๆ ได้แก่ ถัง (ค.ศ. 618 - 907) ช่ง (ค.ศ. 960 - 1279) หยวน (ค.ศ. 1271 - 1386) หมิง (ค.ศ. 1368 - 1644) และ ชิง (ค.ศ. 1644 - 1912) ได้แพร่หลายสู่ประชาชน และกลายเป็นหนึ่งในรายการสำคัญของการจัดงานสำคัญ และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและราชวงศ์ต่างๆ ในประเทศจีน รวมถึงเปลี่ยนแปลงไปตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศจีนด้วย

การเชิดสิงโตในประเทศจีนมีลักษณะคล้ายกับการเชิดมังกร คือ เป็นสัญลักษณ์ของเทศกาลและโอกาสสำคัญ เช่น การสร้างวัดและอาคารสำคัญ การเปิดธุรกิจใหม่ การเพาะปลูก/เก็บเกี่ยว การฉลองอย่างเป็นทางการ และพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ การเชิดสิงโตในช่วงตรุษจีนยังถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาสำคัญที่จะนำมาซึ่งความโชคดีสู่ประชาชน สำหรับพัฒนาการของการเชิดสิงโตภายหลังจากสมัยราชวงศ์ฮั่นสามารถแบ่งออกได้เป็นยุคต่างๆ (Mo, 2013; Ministry of Culture, Republic of China (Taiwan), 2010) ได้แก่

1) ราชวงศ์เว่ย (ค.ศ. 386 - 535) และ ราชวงศ์ฉิน (ค.ศ. 265 - 420) ในช่วงปีก่อน ค.ศ. 206 – ค.ศ. 24 ในสมัยราชวงศ์ฮั่นได้มีการเชิดสิงโตในเทศกาลที่สำคัญของราชวงศ์ในพระราชวัง แต่ต่อ

มาในช่วงราชวงศ์เว่ย และราชวงศ์จิ้นซึ่งมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจีน ทำให้มีการสร้างวัดขึ้นจำนวนมาก ดังนั้น ในเวลาที่มีการจัดงานวัดจึงมีการนำการแสดงการเชิดสิงโตมาแสดงในงานวัดด้วย ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสชมการแสดงการเชิดสิงโตได้ในกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น

2) ราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618 - 907) และราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960-1279) ในสมัยราชวงศ์ถังถือได้ว่าเป็นยุคของการพัฒนาการเชิดสิงโต กล่าวคือ มีการแสดงดังกล่าวอย่างแพร่หลาย โดยมีผู้เชิด 2 คนที่แต่งกายด้วยชุดที่มีขนและมีลักษณะคล้ายสิงโต และมีอีก 2 คนคอยใช้เชือกและผ้าผืนยาวเล่นสนุกรอบๆ สิงโต นอกจากนี้ ในช่วงราชวงศ์ซ่ง ได้มีงานจิตรกรรมที่มีชื่อเสียง คือ “Bai Zi Xi Chun Tu” ที่แสดงให้เห็นถึงความสนุกสนานของการเชิดสิงโตกับเด็กๆ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 จิตรกรรม “Bai Zi Xi Chun Tu” แสดงการเชิดสิงโตกับเด็กๆ ในสมัยราชวงศ์ซ่ง ที่มา: Yingbishufa (2004)

3) ราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368 - 1644) และราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1644 - 1921) ในช่วงราชวงศ์หมิงและชิง การเชิดสิงโตเป็นเรื่องปกติที่ประชาชนทั่วไปสามารถแสดงและชมกันได้ และมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่แขกคนพิเศษ เทศกาลสำคัญ และประเพณีทางศาสนา ซึ่งบทบาทและ

ความหมายของการแสดงเชิดสิงโตในยุคนี้ได้ส่งผลมาจนถึงปัจจุบัน

4) ในมณฑลกวางตุ้ง การเชิดสิงโตในมณฑลกวางตุ้ง เกิดขึ้นในช่วงปลายของราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368 - 1644) คน กวางตุ้งมองว่า ภาพลักษณ์ของสิงโตเปรียบเสมือนจิตวิญญาณและมีความศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น จึงมีความเชื่อที่จะแสดงการเชิดสิงโตเพื่อที่จะขับไล่สิ่งชั่วร้าย โดยมีการเล่นเครื่องดนตรีประกอบคือ การตีกลอง แฉ (หรือฉาบ) และเม็ง (มีลักษณะคล้ายฆ้อง แต่ไม่มีปุ่มตรงกลาง) ตลอดจนจุดประทัด จากนั้นเป็นต้นมา หัวสิงโตจึงเป็นสัญลักษณ์ในการต่อสู้กับวิญญาณชั่วร้าย และเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมสำคัญของประชาชน นอกจากนี้ ลักษณะท่าทางของการเชิดสิงโตยังมีความเชื่อมโยงกับกังฟูอีกด้วย

5) ยุคร่วมสมัย ภายหลังจากกระบวนการเปลี่ยนผ่านในช่วงราชวงศ์ต่างๆ มาจนถึงปัจจุบัน การเชิดสิงโตได้กลายเป็นความบันเทิงและกิจกรรมระดับชาติ รวมถึงกีฬา โดยได้แพร่กระจายทั่วประเทศจีนและชุมชนชาวจีนในต่างประเทศ เช่น ประเทศสมาชิกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบัน การเชิดสิงโตเป็นกิจกรรมที่นิยมในเทศกาลหรือโอกาสสำคัญโดยเฉพาะของรัฐบาลและชุมชน โดยในปี ค.ศ. 2006 การแสดงเชิดสิงโตได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของจีน (China's National Intangible Cultural Heritage) หรือกล่าวได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงของจีนที่มีคุณค่า มีการสืบทอดกันมายาวนาน และสะท้อนให้เห็นถึงความรู้และทักษะทางด้านศิลปะการแสดงของจีน (Institute of Ethnic Literature, Chinese Academy of Social Sciences, 2010; Mo, 2013)

ประเภทของการเชิดสิงโตในปัจจุบัน

ความแตกต่างของลักษณะของสิงโตและการเชิดนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างของสภาพภูมิประเทศและวัฒนธรรมในแต่ละภาคของประเทศจีน ปัจจุบัน การเชิดสิงโตจีนแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ สิงโตเหนือ และสิงโตใต้ ดังนี้

1) การเชิดสิงโตเหนือ (Chinese Northern Lion Dance, Peking/ Beijing Lion Dance)

สิงโตเหนือมีเครื่องแต่งกายที่ปกคลุมไปด้วยขนที่ยาวสีเหลืองและส้ม และมีผ้าสีแดงหรือเขียวผูกที่หัวซึ่งขึ้นอยู่กับเพศของสิงโต กล่าวคือ สีแดงสำหรับตัวผู้ และสีเขียวสำหรับตัวเมีย แต่ปัจจุบันการแบ่งเพศของสิงโตอาจสังเกตได้จากสีขนของหัวและหลังแทนการผูกผ้าบนหัว ในการแสดงบางครั้งจะปรากฏสิงโตเหนือในลักษณะของครอบครัว คือ ตัวผู้ใหญ่ (พ่อแม่) และตัวเด็ก (ลูก) โดยตัวผู้ใหญ่มีผู้เชิด 2 คน แต่ตัวเด็กใช้ผู้เชิดคนเดียว การเชิดสิงโตเหนือมีท่าทางที่คล้ายคลึงกับสุนัขปักกิ่ง จะแสดงท่าทางและอารมณ์ต่างๆ ในลักษณะของการแสดงกายกรรม เช่น ท่าเดินคล่องแคล่ว มีความสุข การเล่นอย่างสนุกสนาน และการไล่ตามลูกบอลโดยการกระโดดขึ้นบนโต๊ะและเก้าอี้ การหมุนรอบตัวและพลิกตัว การเดินบนเสาไม้ไผ่ และการทรงตัวบนลูกบอลใหญ่ (Cultural-China, 2014; Mo, 2013; New World Encyclopedia, 2014; The Lion Arts, 2012a; The Lion Arts, 2012b)

2) การเชิดสิงโตใต้ (Chinese Southern Lion Dance, Cantonese Lion Dance)

สิงโตใต้มีหัวที่ทำด้วยกระดาษและมีโครงทำด้วยไม้ไผ่และลำตัวทำจากผ้าที่ทนทานประดับด้วยขน ในปัจจุบันใช้วัสดุทันสมัยและมีน้ำหนักเบา เช่น การนำลูมิเนียมแทนไม้ไผ่ กางเกงของผู้เชิดที่ใช้

ผ้าที่มีความทนทานและกันน้ำได้ สิงโตใต้มีต้นกำเนิดในมณฑลกวางตุ้งและได้แพร่หลายไปสู่เขตอื่นๆ ได้แก่ ไห่หนาน กวางสี ฝูเจี้ยน ฮองกง มาเก๊า และได้หัวัน รวมไปถึงประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่ชาวจีนจากกวางตุ้งอพยพย้ายถิ่นไปตั้งถิ่นฐาน (Cultural-China, 2014; Mo, 2013; New World Encyclopedia, 2014; The Lion Arts, 2012a)

สิงโตใต้แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทย่อย ซึ่งมีแหล่งกำเนิดแตกต่างกันและส่งผลให้ลักษณะของหัวสิงโตและการเชิดมีความแตกต่างกันออกไป (Cultural-China, 2014; Mo, 2013; New World Encyclopedia, 2014; The Lion Arts, 2012a; The Lion Arts, 2012b) ได้แก่

1) Fut San หรือ Fo Shan

คำว่า Fo Shan เป็นชื่อของเมืองที่มีชื่อเสียงซึ่งเป็นต้นกำเนิดของอาจารย์ผู้สอนวิชากังฟู การเชิดสิงโตใช้รูปแบบการเชิดแบบกังฟูที่ต้องอาศัยพลังและความแข็งแรงในการเคลื่อนย้ายท่าทาง สิงโตประเภทนี้เป็นสัญลักษณ์ของโรงเรียนสอนกังฟู และนักเรียนกังฟูที่มีทักษะสูงจึงจะได้รับอนุญาตให้เชิดสิงโตได้ หัวสิงโตแบบนี้มีหน้าผากสูง ปากโค้งและเขาแหลม ในเวลาที่เชิดจะแสดงท่าการเคลื่อนไหวแบบรุนแรงและรวดเร็ว

2) Hok San หรือ He Shan

คำว่า He Shan เป็นชื่อของเมืองที่อยู่ในมณฑลกวางตุ้ง ซึ่งเป็นสถานที่กำเนิดและถ่ายทอดการเชิดสิงโตประเภทนี้ โดยอาจารย์ Feng Gengchang ได้ออกแบบเทคนิคการเชิดสิงโตโดยลอกเลียนแบบการเคลื่อนไหวของแมว โดยมีการแสดงออกท่าทางที่หลากหลาย มีจังหวะการก้าวเท้าที่เป็นเอกลักษณ์ และมีรูปแบบ/จังหวะการตีกลองที่แข็งแรง ในภายหลังถือว่าการเชิดสิงโตรูปแบบนี้เป็นารเชิดแบบร่วมสมัย ซึ่งมีการผสมผสาน

ระหว่างหัวสิงโตได้เข้ากับการเคลื่อนไหวแบบสิงโตเหนือ โดยพยายามที่จะออกแบบท่าทางที่ดูมีชีวิตมากขึ้น มีการเคลื่อนไหวที่เสมือนจริง และมีท่าทางการแสดงที่โดดเด่นแบบกายกรรม หัวสิงโตประเภทนี้มีหน้าผากที่ดำ เขาโค้งมน และมักจะอวยปากแบบเป็ด รวมถึงมีริมฝีปากแบน

การเชิดสิงโตประเภทนี้มีจุดเด่น (Ministry of Culture, Republic of China (Taiwan), 2010) คือ มีผู้เชิด 2 คน ได้แก่ ผู้เชิดส่วนหัว และผู้เชิดส่วนท้าย โดยผู้เชิดส่วนหัวนั้น นอกจากจะทำหน้าที่เชิดแล้วยังต้องควบคุมการเคลื่อนไหวของปาก หู และเปลือกตาของหัวสิงโตประกอบกับท่าทางด้วย ส่วนผู้เชิดส่วนท้ายจะทำหน้าที่คว้า/กุมเอวของคนที่เชิดส่วนหัว รวมทั้งเหยียดผ้าที่เชื่อมต่อกับส่วนหัวสิงโตเพื่อเป็นช่วงลำตัว/หลังของสิงโต คนเชิดส่วนท้ายจะต้องทำหน้าที่ควบคุมส่วนท้ายและต้องมีความแข็งแรงและคล่องแคล่ว เนื่องจากจะต้องยกคนที่เชิดส่วนหัวทั้งนี้ ทั้ง 2 คนจะสวมกางเกงที่มีลักษณะพิเศษที่มีลักษณะคล้ายขาสิงโต

สีขนของสิงโตที่ใช้เชิดนั้น จากการศึกษาพบว่ามีความหมายที่แฝง โดยแบ่งได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) สีกับอายุของสิงโต สิงโตสีขาวหมายถึง สิงโตที่มีอายุมากที่สุด สิงโตสีเหลืองทองหมายถึงสิงโตที่อยู่ในอายุกลางๆ ส่วนสีดำ หมายถึงสิงโตที่มีอายุน้อยที่สุด ดังนั้น สิงโตสีดำจึงมีการเคลื่อนไหวที่เร็วคล้ายเด็กหรือวัยรุ่น (Mo, 2013)

2) สีกับตัวละครเรื่องสามก๊ก สิงโตหัวสีเหลือง/ทอง มีขนและเคราสีขาว หมายถึง เล่าปี่ (Liu Bei) สิงโตหัวสีแดง มีขนสีดำและเคราสีดำ หมายถึง กวนอู (Guan Yu) สิงโตหัวสีดำ มี

ขนสีดำและเคราสีดำ นูเล็ก หมายถึง เตียวหุย (Zhang Fei) และสิงโตหัวสีเงิน มีขนและหนวดสีขาวย หมายถึง หม่าเฉา (Ma Chao) (Mo, 2013)

3) สีกับประเภทของงานแสดง สิงโตหัวสีเหลือง/ทอง มีขนและเคราสีขาวใช้ในงานมงคล โดยเฉพาะงานที่เจ้าภาพเป็นผู้อาวุโส สิงโตหัวสีแดง มีขนสีดำและเคราสีดำใช้ในโอกาสการเปิดตัวธุรกิจเพื่อเพิ่มการค้าและนำความรุ่งเรือง สิงโตหัวสีดำ มีขนสีดำและเคราสีดำ นูเล็กใช้ในงานทั่วไป และสิงโตหัวสีเงิน มีขนและหนวดสีขาวยใช้ในงานศพและจะเผาหลังจากเสร็จงาน (Mo, 2013)

ในการเชิดสิงโต นอกจากจะต้องเชิดสิงโตในกิริยาท่าทางต่างๆ แล้ว ยังมีการเชิดสิงโตในท่ากินผักทิพย์ (Grabbing the Green หรือ 採青) ซึ่งจะต้องใช้ทักษะบังคับให้ปากของสิงโตคาบผักทิพย์ และจะต้องคายออกมา การแสดงดังกล่าวมีความหมายถึง การอวยพรให้ผู้ชมมีความร่ำรวยเนื่องจากผัก (Lettuce หรือ 生菜) ในภาษาจีนเป็นคำที่พ้องเสียงกับคำว่า 生財 หรือแปลว่า “to make money” (Canadian Ging Wu Kung Fu Martial Art Association, 2009; Ministry of Culture, Republic of China (Taiwan), 2010)

กีฬาการเชิดสิงโต: การแข่งขันในระดับนานาชาติ

การเชิดสิงโตได้แพร่หลายไปทั่วโลกผ่านชุมชนชาวจีนที่ได้เข้าไปตั้งถิ่นฐานในประเทศต่างๆ ที่อยู่ในทวีปอเมริกา ยุโรป ออสเตรเลีย เอเชีย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีคนจีนจำนวนมาก การเชิดสิงโตได้พัฒนาขึ้นจากทักษะส่วนหนึ่งของศิลปะการต่อสู้ของจีน และผสมผสานร่วมกับศิลปะเพื่อให้เกิด

ภาพที่ 2 การเชิดสิงโตเหนือ (ภาพซ้าย) และการเชิดสิงโตใต้ (ภาพขวา)

ที่มา: Cultural-China (2014) (ภาพซ้าย); The Lion Arts (2012b) (ภาพขวา)

การเคลื่อนไหวและการแสดงออกซึ่งท่าทางที่เป็นธรรมชาติของสิงโต นอกจากนี้ ลักษณะของการเชิดสิงโตยังได้พัฒนาและผสมผสานทักษะทางกายกรรมเข้าไว้ด้วย ปัจจุบัน การเชิดสิงโตมิได้เป็นเพียงการแสดงออกทางวัฒนธรรมจีนเท่านั้น แต่ยังมีกรพัฒนาไปสู่ความทันสมัยและสากลผ่านการแสดงและการแข่งขันเพื่อค้นหาการเชิดสิงโตที่ดีที่สุด

การแข่งขันเชิดสิงโตในระดับนานาชาติ นั้นได้จัดขึ้นในหลายประเทศ/เขตการปกครอง สำหรับประเทศ/เขตการปกครองที่เป็นเจ้าภาพในการจัดงานแข่งขันในหลายเวทีในแต่ละปี เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกง มาเก๊า ไต้หวัน และไทย ซึ่งพบว่ามีประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศสมาชิกในอาเซียนเข้าร่วมแข่งขันเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม เมียนมาร์ และอินโดนีเซีย สำหรับบทความนี้ ขอนำเสนอเกี่ยวกับการแข่งขันการเชิดสิงโตใต้เท่านั้น เนื่องจากเป็นการแข่งขันเชิดสิงโตที่นิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแข่งขันการเชิดสิงโตประเภท

กระโดดบน “เสาดอกเหมย” สำหรับจุดเริ่มต้นของการแข่งขันเชิดสิงโตบนเสาดอกเหมย (Lion Pole Dance) เกิดขึ้นที่ประเทศมาเลเซียเป็นครั้งแรก (Ministry of Culture, Republic of China (Taiwan), 2010; The Lion Arts, 2012c) โดยอดีตผู้เชิดสิงโตจะแสดงบน โต๊ะและเก้าอี้ จนกระทั่งในปลายยุค 70 “Hing Tung Lok Lion Dance Association” ได้ประดิษฐ์คิดค้นอุปกรณ์เสาสำหรับใช้ในการแสดงที่เรียกว่า “เสาดอกเหมย” หรือ “Plum Blossom Poles” แต่เดิมใช้เสาไม้ 5 ต้น ที่มีความสูง 33 นิ้ว การแสดงบนเสาดอกเหมยดังกล่าวเป็นที่นิยมในประเทศมาเลเซีย จนกระทั่งมีการแข่งขันเชิดสิงโตบนเสาดอกเหมยขึ้นในปี ค.ศ. 1983 ต่อมาการแข่งขันได้เริ่มสร้างความเป็นมาตรฐานและได้แพร่หลายไปทั่วเอเชีย โดยมีหน่วยงาน คือ “International Dragon and Lion Dance Federation” (เดิมอยู่ที่ฮ่องกง ปัจจุบันอยู่ที่ปักกิ่ง) ได้ออกกฎหมายมาตรฐานสากลที่ใช้ในการแข่งขันเชิดสิงโตบนเสาดอกเหมยขึ้นในปี ค.ศ. 1992

ภาพที่ 3 การแข่งขันเชิดสิงโตบนเสาดอกเหมย “MGM Macau International Lion Dance Championship 2014” (ภาพซ้าย) และคณะเชิดสิงโต “ศิษย์เอกท้าวมหาพรหม” ตัวแทนประเทศไทยใน “Yuen Long District Sports Festival 2014 - Hong Kong International Lion Dance Invitation Competition” (ภาพขวา)

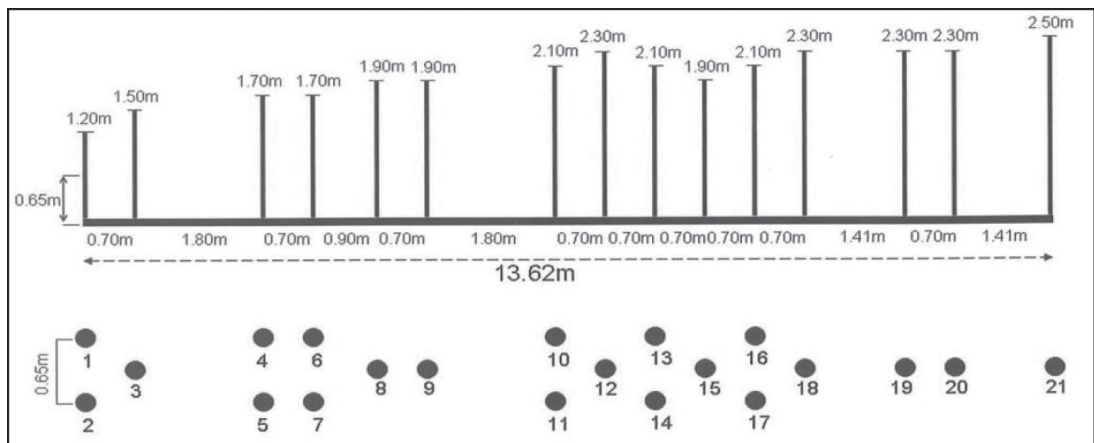
ที่มา: MGM Press Center (2014) (ภาพซ้าย); Tomlau07 (2014) (ภาพขวา)

กติกาการแข่งขันเชิดสิงโตระดับนานาชาติ

ในการเชิดสิงโตบนเสาดอกเหมยซึ่งใช้ระยะเวลาประมาณ 8-10 นาทีนั้น ผู้เชิดจะต้องแสดงท่าทางอากัปกริยาต่างๆ ของสิงโต เช่น คีโวจี โกรธ ตกใจ กิน และตื่น โดยในแต่ละท่าทางจะต้องอาศัยวงดนตรีซึ่งประกอบด้วยกลอง ฉิ่ง และเม็ง สำหรับกฎกติกาและการให้คะแนนการแข่งขันการเชิดสิงโตแบบกระโดดเสาดอกเหมยของ “International Dragon and Lion Dance Federation” ที่ประเทศเจ้าภาพจัดการแข่งขันจะต้องยึดสรุปได้ดังนี้ (International Dragon and Lion Dance Federation, 2011)

1) หัวสิงโต ด้านหน้าของหัวสิงโตมีความกว้างไม่น้อยกว่า 0.55 เมตร สูงไม่น้อยกว่า 0.5 เมตร และยาวไม่น้อยกว่า 0.7 เมตร

2) เสาดอกเหมย ความสูงของเสาดอกเหมยต้นที่สูงที่สุดไม่เกิน 3 เมตร ต้นที่ต่ำสุดไม่น้อยกว่า 0.5 เมตร เสาดอกเหมยระยะกลางต้องมีความสูงที่ระดับ 2 เมตร ช่วงความยาวของการวางเสาดอกเหมยทั้งหมดไม่เกิน 15 เมตร และไม่น้อยกว่า 10 เมตร ช่วงความกว้างของเสาดอกเหมยไม่เกิน 1.5 เมตร และไม่น้อยกว่า 0.5 เมตร สำหรับระเบียบการจัดสนามการแข่งขันเชิดสิงโต ใช้ระเบียบเดียวกันทั้งหมดคือ ระยะของเสาดอกเหมยทั้งหมด 13.62 เมตร ความกว้าง 0.65 เมตร จำนวนเสา 21 ต้น ต้นที่สูงที่สุด มีความสูง 2.5 เมตร ต้นที่ต่ำสุดมีความสูง 1.2 เมตร เป็นสำหรับยืนบนเสาดอกเหมยหมายเลข 1 และ 2 มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.32 เมตร ส่วนเป็นยืนอื่นๆ มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.38 เมตร ดังภาพ

ภาพที่ 4 ลักษณะของเสาดอกเหมยที่ใช้ในการแข่งขันเซดสิงโต

ที่มา: Taichung County Cultural Affairs Bureau & Chinese Taipei Dragon and Lion Dance Association (2008)

3) นโยบายความปลอดภัย เพื่อหลีกเลี่ยงอุบัติเหตุและการบาดเจ็บในการแข่งขัน นักกีฬาต้องคิดแผนกันลื่นที่เสาดอกเหมย สะพาน และอุปกรณ์อื่นๆ มิเช่นนั้นไม่อนุญาตให้ลงแข่งขัน ระหว่างการแข่งขันอนุญาตให้ทีมพยาบาลอยู่ในสนาม 2-4 คน แต่ห้ามรบกวนหรือสัมผัสตัวผู้เซด ทั้งนี้ระเบียบดังกล่าว สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

4) เกณฑ์การตัดสิน เกณฑ์ที่คณะกรรมการใช้ในการตัดสินการเซดสิงโตแบบกระโดดบนเสาดอกเหมยในท่าอิสระ (10 คะแนน) แบ่งเป็นด้านการเคลื่อนไหวและท่าทาง (5 คะแนน) ด้านเทคนิคการแสดง (3 คะแนน) และด้านการแสดงท่ายาก (2 คะแนน) นอกจากนี้ ยังมีเกณฑ์การตัดคะแนน ซึ่งสรุปได้ดังตารางที่ 1 และ 2 (International Dragon and Lion Dance Federation, 2011)

บทสรุป

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของการ

เซดสิงโตในวัฒนธรรมจีนตั้งแต่จุดเริ่มต้นในราชสำนักของจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น (206 ปีก่อน ค.ศ. – ค.ศ. 220) มาสู่การเป็นกีฬาระดับนานาชาติในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นว่า การเซดสิงโตเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) เฉพาะของจีน การที่วัฒนธรรมการเซดสิงโตได้รับการยอมรับและมีคุณค่ามาจนถึงปัจจุบันนั้น เนื่องจากการเซดสิงโตเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมความรู้และทักษะหลากหลายด้าน ได้แก่ ศิลปะการแสดง การผสมผสานศิลปะการต่อสู้และกายกรรมในการแสดง การประดิษฐ์หัวสิงโตและเครื่องแต่งกายของผู้เซด การเล่นดนตรีประกอบ การแสดง และความเชื่อต่างๆ นอกจากนี้ จากการศึกษาที่ได้มีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) ตามการอพยพย้ายถิ่นฐานของคนจีนโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจีนทางตอนใต้ที่ได้อพยพเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงทำให้มีการเซดสิงโตแบบได้ในแถบนี้อย่างแพร่หลาย จนกระทั่งนำไปสู่การยกระดับเป็นกีฬาระดับนานาชาติ และพบว่า การดัดแปลง

หรือคิดค้นเครื่องแต่งกายของผู้เชิดและ ส่วนประกอบต่างๆ ให้ทันสมัยและเหมาะสมกับ ทำทางและลีลาการเชิดสิงโตนั้น สะท้อนให้เห็น ได้ว่า การเชิดสิงโตมีการปรับตัวทางวัฒนธรรม ในเข้ากับยุคสมัย

จากพัฒนาการของการเชิดสิงโตไปสู่การ แข่งขันกีฬาระดับนานาชาติสะท้อนให้เห็นถึงการ อนุรักษ์และเสริมสร้างให้คงอยู่อย่างยั่งยืนแสดง ถึงการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมท่ามกลางการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน โดยมีการปรับตัวทางวัฒนธรรม กล่าวคือ เป็นการ ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมการเชิดสิงโตกับ กติกาของกีฬาแบบสากลเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้าง มาตรฐานการเชิดสิงโตให้มีความเป็นสากลและ เป็นที่ยอมรับร่วมกันระหว่างนานาชาติ ทั้งนี้ การ จัดการแข่งขันเชิดสิงโตในระดับนานาชาติโดย เฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ในประเทศ มาเลเซีย ได้สะท้อนถึงการสร้างอัตลักษณ์ทาง

ตารางที่ 1 เกณฑ์การพิจารณาคะแนนการแข่งขันเชิดสิงโตระดับนานาชาติ

ประเภท	เกณฑ์การ “ตัด” และ “ให้” คะแนน	คะแนน
การเคลื่อนไหวและ ทำทาง (5 คะแนน)	1. เสียจังหวะเล็กน้อย	ตัดครึ่งละ 0.3
	2. เสียจังหวะมองเห็นได้ชัดเจน	ตัดครึ่งละ 0.5
	3. เสียจังหวะในการทรงตัว	ตัดครึ่งละ 1
	4. อื่นๆ	ตัดครึ่งละ 0.1
เทคนิคการแสดง (3 คะแนน)	1. มีชีวิตชีวา สมจริง แสดงออกถึงกิริยาต่างๆ ของสิงโต เช่น อารมณ์ดี โกรธ คลั่ง ตื่น กระโดด สงบ กระโจน สงสัย คอย และมีเทคนิคในการดึงความสนใจ	ให้ 0.5 - 1
	2. โครงเรื่อง/ชื่อเรื่อง/เนื้อเรื่องมีความเหมาะสม ตรงตาม ที่คณะกรรมการกำหนด การเคลื่อนไหวน่าติดตาม การ เล่าเรื่องสมจริง เครื่องแต่งกายของสิงโตและอุปกรณ์ถูก ลักษณ์ที่กรรมการกำหนด	ให้ 0.5 - 1
	3. การเคลื่อนไหวของสิงโตเข้าจังหวะเป็นหนึ่งเดียวกับ ดนตรี ของวงมโหรี จังหวะของดนตรีชัดเจนในโทนเสียง ต่างๆ ส่งเสริมการเคลื่อนไหวของสิงโต	ให้ 0.5 - 1
การแสดงท่ายาก (2 คะแนน)	1. สามารถเล่นท่ายากได้โดยสมบูรณ์ จำนวน 5 ท่า	ให้ 1
	2. หากแสดงไม่ครบจำนวนที่กำหนด	ตัด 0.1
	3. หากแสดงได้มากกว่าจำนวนที่กำหนด: 1 ท่า เพิ่ม 0.1 คะแนน, 2 ท่า เพิ่ม 0.2 คะแนน (นับสะสมไปเรื่อยๆ) โดยมากที่สุดที่ 0.5 คะแนน (หมายเหตุ: ท่ายากที่แสดงซ้ำ นับ 1 ครั้ง)	ให้ตั้งแต่ 0.1 - 0.5

วัฒนธรรมของกลุ่มคนจีนร่วมกันอย่างเป็น
เครือข่ายข้ามชาติ สำหรับประโยชน์ที่จะได้รับ
จากการจัดการแข่งขันดังกล่าวนั้น นอกจากจะ
ทำให้เกิดความร่วมมือในการฝึกซ้อมและ
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคน (ผู้เชิดและผู้เล่น
ดนตรีประกอบการเชิด) ตลอดจนทำให้เกิดพื้นที่

สำหรับการแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์
แล้ว สิ่งสำคัญคือ ทำให้วัฒนธรรมการเชิดสิงโต
ได้รับการอนุรักษ์สืบทอดต่อไป ดังนั้น จากการ
นำเสนอกรณีการเชิดสิงโตในครั้งนี้จึงถือเป็น
แนวทางของการดำรงอยู่และการปรับตัวของ
วัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน ซึ่งเป็นข้อคิด

ตารางที่ 2 เกณฑ์การตัดสินของการแข่งขันเชิดสิงโตระดับนานาชาติ

ประเภท	เกณฑ์การ “ตัด” คะแนน	คะแนน (เต็ม)
ออกนอกเส้น	ระหว่างการแข่งขันผู้เล่นออกนอกเส้นหรือเหยียบเส้น	ครั้งละ 0.1
เวลา	1. เวลาในการแสดงไม่ถึงหรือเกินที่กำหนด 1-15 นาที	0.1
	2. เวลาในการแสดงไม่ถึงหรือเกินที่กำหนด 15.1-30 นาที	0.2
การเดินเรื่อง	แสดงทำไม่ครบ/เพิ่มท่าแสดง/เปลี่ยนแปลงลำดับ/เปลี่ยนทางเดิน	ครั้งละ 0.3
แสดงซ้ำ	1. ผิดพลาดด้วยเหตุสุดวิสัย ทำให้การแสดงหยุดชะงัก อนุญาตให้แสดงซ้ำ	ไม่ตัดคะแนน
	2. เหตุเกิดจากผู้เล่นเสียจังหวะ ได้รับบาดเจ็บ อุปกรณ์แสดงเสียหาย หรือเหตุอันเกิดจากผู้เล่น ทำให้การแสดงหยุดชะงัก ขออนุญาตแสดงซ้ำได้	1
กรณีผิดระเบียบการแข่งขัน	1. จำนวนสมาชิกในทีมขาดหรือเกินที่กำหนด	คนละ 0.5
	2. ความสูงของเสาดอกเหมย ความยาวของระยะเสาดอกเหมย และเป็นอื่น ไม่ตรงตามกำหนด	รายการละ 0.5
	3. ทีมพยาบาลเกิน 4 คน	0.5
	4. ทีมพยาบาลสัมผัสอุปกรณ์หรือสิงโต	ครั้งละ 0.5
	5. ผู้เชิดสิงโตส่งแบบฟอร์มลงทะเบียนช้า	1
	6. สมาชิกในทีมทั้งในและนอกสนามส่งสัญญาณให้ผู้เล่นในสนาม	
	7. ไม่ปฏิบัติตามมารยาทในการแข่งขัน	ครั้งละ 1
	8. สมาชิกในทีมเชิดสิงโตชนิดแสดงตามกรรมการกำหนด หรือทีมชนิด	คนละ 1
กรณีผิดระเบียบการแข่งขัน	9. ในประเภทการแข่งขันแบบดั้งเดิม หากพบการใช้สัตว์เครื่องปั้นดินเผา กระจก วัตถุอันตรายที่ก่อให้เกิดการระเบิดรุนแรง	รายการละ 1

ที่มา: International Dragon and Lion Dance Federation (2011)

สำคัญให้แก่การแสดงพื้นบ้านประเภทอื่นๆ ในการหาแนวทางในการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม ในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อที่จะอนุรักษ์สืบทอด ให้การแสดงพื้นบ้านคงอยู่ต่อไปได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. 2558. **การประชุมวิชาการนานาชาติเรื่องการแสดงพื้นบ้านในอาเซียน**. แหล่งที่มา: http://www.sac.or.th/interconference/2015/?page_id=2, 2 มีนาคม 2558.

Canadian Ging Wu Kung Fu Martial Art Association. 2009. **History of Lion Dance**. Available Source: <http://www.gingwu.com/liondance.shtml>, May 20, 2015.

Cultural-China. 2014. **Northern Lion**. Available Source: <http://traditions.cultural-china.com/en/17T2865T8654.html>, May 20, 2015.

Institute of Ethnic Literature, Chinese Academy of Social Sciences. 2010. **Second List of Intangible Cultural Heritage, Totalling 518 Items, Issued By The State Council, 20 May 2006**. Available Source: http://iel.cass.cn/FCKeditor/UserFiles/518_secondlist.pdf, May 24, 2015.

International Dragon and Lion Dance Federation. 2011. **国际舞龙南狮北狮竞赛规则、裁判法**. Available Source: http://www.long-shi.com/download/content/2011Sarawak_Lion_R_R.pdf, May 20, 2015.

MGM Press Center. 2014. **The 4th MGM Macau International Lion Dance**. Available Source: <https://www.mgmmacau.com/node/8893>, May 22, 2015.

Ministry of Culture, Republic of China (Taiwan). 2010. **2010 Kaohsiung Lion Dance Festival**. Available Source: http://www.culture.tw/index.php?option=com_content&task=view&id=1961&Itemid=156, May 20, 2015.

Mo, C. 2013. **The Cantonese Lion Head: The Process of Making a Lion Head in Guangzhou**. Master's Thesis, the University of Hong Kong.

New World Encyclopedia. 2014. **Lion Dance**. Available Source: http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Lion_dance, March 2, 2015.

Taichung County Cultural Affairs Bureau & Chinese Taipei Dragon and Lion Dance Association. 2008. **2008 Asian Dragon & Lion Dance Open Championship**. Chinese Taipei Dragon and Lion Dance Association, Taichung.

The Lion Arts. 2012a. **History**. Available Source: <http://www.thelionarts.com/history.html>, May 20, 2015.

The Lion Arts. 2012b. **Difference in Lion Dance**. Available Source: <http://thelionarts.com/difference.html>, May 20, 2015.

The Lion Arts. 2012c. **Transformation (Tech, Skills, Competition)**. Available Source: http://www.thelionarts.com/revolution_skills.html, May 20, 2015.

Tomlau07. 2014. **元朗區體育節2014-香港國際醒獅邀請賽宏力盃-泰國天鷹龍獅學院**. Available Source: <https://youtu.be/kpKjiEuNjEI>, March 2, 2015.

UNESCO. 2012. **What is Intangible Cultural Heritage?**. Available Source: <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00002>, August 2, 2015.

Yingbishufa. 2004. 南宋百子嬉春图. Available Source: http://www.yingbishufa.com/ldhh/ym_nansong005.htm, May 20, 2015.